

jakby podaje czytelnikowi (zwłaszcza studentom biblistyki i teologii) pewien rodzaj metodologii do psalmów.

Aneks, rzadko spotykany w tego rodzaju publikacjach, wieńczy to dzieło. Autor przetłumaczył mianowicie po raz pierwszy na język polski nieznaną u nas dziełko św. Atanazego pt. *List do Marcelina*. Widnieje ono w sławnym Kodeksie Aleksandryjskim jako prolog do Księgi Psalmów. *De facto* jest to wprowadzenie do psalmów, odbiegające oczywiście od nowoczesnych introdukcji do tej księgi. Ale na tym polega urok owego pisma. Św. Atanazy, jak słusznie zauważa Autor, ujmuje wymowę psalmów w trzech płaszczyznach: 1. historiozbawczej, jako że streszcza jakby całe Pismo św.; 2. modlitewnej, oraz 3. przyczynowo-skutkowej w życiu chrześcijańskim.

Ks. Tronina, tłumacząc i poniekąd wyjaśniając tę perełkę literatury wczesnochrześcijańskiej, zastosował również dwie podstawowe zasady *Wirkungsgeschichte: Psalterium in se – Psalterium pro nobis*.

Trudno w tej wspaniałej książce ujrzyć jakieś mankamenty. Natomiast odczuwa się, że napisał ją dobry znawca psalmów, który także wie, co począć z analogiami z literatur ościennych. Ale warunkiem tego jest dobra znajomość pisma klinowego i języków parabiblijnych. Ks. Tronina wykłada je od wielu lat w naszym Instytucie Nauk Biblijnych KUL.

Z jednej strony *Teologia Psalmów* jest ściśle naukową pozycją twórczą i oryginalną, a z drugiej strony jest mimo wielkiej naukowości bardzo przystępnie napisana. Kto ją przeczyta, ten nawet, który wiele wiedział o psalmach, pogłębi swoją wiedzę.

Hugolin Langkammer OFM

Gabriel W i t a s z e k CSSR, *Amos. Prorok sprawiedliwości społecznej*, Lublin: RW KUL 1996, ss. 274.

W obecnej dobie zagadnienie sprawiedliwości społecznej coraz częściej jest przedmiotem zainteresowania. Współczesna historia świadczy o doniosłej roli problemów społecznych w kontekście poszczególnych krajów, jak również na arenie międzynarodowej. Międzynarodowe gremia uczonych prawników, etyków, polityków zajmują się nimi mając na uwadze różnorodne sytuacje życia społecznego. Ten ciągle pojawiający się na nowo problem domaga się tego, aby mu się przyjrzeć bliżej. Nic więc dziwnego, że i bibliści, mając do dyspozycji wiele wypowiedzi Biblii na te tematy, podejmują się ich analizy. Także praca ks. Witaszka nawiązuje do potrzeb doby obecnej w tej materii. Jest ona znakomitą odpowiedzią na palące pytania społeczne współczesnych czasów. Poza tym na polu teologii biblijnej w Polsce nie ma prac zajmujących się tak szeroko sprawiedliwością społeczną. Jest to pierwsza odważna próba uświadomienia polskiemu czytelnikowi tego problemu.

Idea sprawiedliwości społecznej w Księdze Amosa wytycza zakres badań. Celem pracy, jak głosi tytuł, jest omówienie wypowiedzi zawartych w księdze, które piętnują społeczne dewiacje w Izraelu i wskazują na ich skutki. Intryguje natychmiast pytanie, czy rzeczywiście działanie i posłanie prorockie zostało przyjęte, czy też pozostało bez echa, jak to często można zauważyć w społecznościach, które uległy deformacji moral-

nej. Wszak wiadomo, że bardzo trudno jest wpływać na tych, którym wygodnie żyć w strukturach dających korzyści grupom mocniejszym.

Autor dzieli pracę na pięć rozdziałów czyniąc ją w ten sposób bardzo przejrzystą i czytelną. Z uznaniem należy zwrócić uwagę na treść rozdziału pierwszego, który stanowi doskonałe wprowadzenie w temat, prezentując tło historyczne działalności Amosa, bez którego cała praca byłaby niezrozumiała. Jeżeli czytelnik szuka szerszego tła dla wywodów na temat niesprawiedliwości społecznych, jakie miały miejsce w wieku VIII przed Chr. w Izraelu i ich konsekwencji, to znajdzie je właśnie w tym rozdziale. W rozdziale drugim swej pracy Autor zajmuje się egzegezą wybranych fragmentów Księgi Amosa, co pozwoli mu później na wyprowadzenie odpowiednich teologicznych wniosków. Część egzegetyczna omawia wypowiedzi Amosa typu karcących mów prorockich, piętnujących nadużycia społeczne. Strona filologiczna znamionuje dobrą znajomość hebrajskiego słownictwa proroka z Tekoa. Nieobca jest autorowi znajomość realiów ówczesnych społeczności sąsiednich wraz z ich specyfiką językową. Wnioski egzegetyczne, jakie wyprowadza Autor, mają słuszne zakotwiczenie w tekście i kontekście Księgi Amosa, rozważanej w relacji do innych ksiąg biblijnych, które mają treściowe i teologiczne powiązanie z Amosem. Rozdział trzeci mówi o zapowiedzi kary, która jest częścią dialogu Boga z Izraelem. W rozdziale czwartym ks. Witaszek uwypukla aspekt miłosierdzia, które jest ponad grzechem człowieka. Natomiast ostatni rozdział pracy jest syntetycznym spojrzeniem na poglądy religijno-społeczne proroka Amosa. Godnym uwagi jest aspekt historyczny i kosmiczny przedstawiony w świetle o prorocstwa Amosa. Prorok jest nie tylko interpretatorem historii, lecz także jej współtwórcą. W zakończeniu pracy znajdują wiele uzasadnień w tej interesującej pozycji o sprawiedliwości społecznej. Rzeczywiście wszystkie elementy składowe pracy współgrają i stanowią całość. Autor wykazał, że w tej mało znanej czytelnikom księdze biblijnej zawiera się godna uwagi nauka o rzeczywistości społecznej, która, aby żyć na poziomie, musi być karmiona przez teologię moralną i przez teologię wybrania ze strony Boga, jak też przez mądrość biblijną.

Autor przez spokojne i wyważone analizy przygotowuje czytelnika do przyjęcia swojej tezy, którą postawi na końcu pracy. Ks. Witaszek przedkłada własne rozwiązania, dobrze uzasadnione i wyważone, nie zakładając apriori żadnej tendencji. Wypowiedzi są jasne, kompetentne. Autor nie angażuje się w ryzykowne hipotezy. Zajmuje on własne stanowisko, najczęściej przez pozytywne wysunięcie zagadnienia, unikając kontrowersji i często bezpłodnych dyskusji. Praca ta jest dowodem zmysłu krytycznego autora, który wykazuje duże umiejętności analityczno-krytyczne. Umiarkowany osąd krytyczny, łatwość przedstawiania spraw nader trudnych, prostota w formułowaniu myśli, wolna od wszelkiej pretensjonalności, idą w parze ze starannością i dokładnością, tak ważną w rozprawach naukowych.

Wybór bibliografii został opracowany starannie, choć tutaj mam pewne zastrzeżenie, gdyż Autor preferencyjnie uwzględnia pozycje zagraniczne, a mniej bierze pod uwagę literaturę polską. Można to wytłumaczyć faktem, iż ks. Witaszek swoje studia specjalistyczne z zakresu Pisma świętego odbył za granicą, jak również tym, że temat sprawiedliwości społecznej u proroków nie jest zbyt często poruszany w literaturze polskiej. Oczywiście trudno uwzględnić kompletny wykaz prac na ten temat, wydawanych lokalnie. Poza tym bardzo dobrze, że Autor pogrupował bibliografię na różne kategorie

tematyczne dla lepszej orientacji. Również sam zestaw skrótów na początku książki daje pogląd na to, jak obszerny i wieloraki materiał zebrał Autor w swojej pracy.

Reasumując powyższe myśli należy powiedzieć, że ks. Witaszek w swej pracy stanął na wysokości zadania. Posługując się metodami najnowszej hermeneutyki biblijnej, referując bardzo szczegółowo i dokładnie poglądy współczesnych egzegetów Księgi Amosa, w sposób wyważony i ostrożny zaprezentował bardzo dobrą pozycję z zakresu teologii biblijnej, wzbogacając w ten sposób naszą polską bibliografię biblijną o nową poważną rozprawę naukową. Dobrze więc, że tego rodzaju syntetyczne ukazanie treści tej niezwyklej księgi biblijnej dociera do polskiego czytelnika, nie tylko biblisty, ale i socjologa czy moralisty.

Uważam, że niniejsza praca jest cenną pozycją, która spotka się niewątpliwie z życzliwym przyjęciem czytelnika. Do tego posłuży komunikatywny język i współczesne ujęcie. Czytanie nie jest nużące i nie zmusza do konsultacji całej biblioteczki w celu rozszerzenia wiadomości o omawianym problemie. Ta nowa pozycja na pewno znajdzie żywe echo w polskich kołach biblijnych i wzbogaci istotnie polskie piśmiennictwo biblijne, reprezentowane w tej tematyce jedynie przez dwutomowy, ale nie nazbyt obszerny komentarz do Dwunastu Proroków Mniejszych (Poznań 1968), traktujący problematykę społeczną tylko marginesowo.

Hugolin Langkammer OFM

John T. L e n t z, *Luke's portrait of Paul*, (SNTSMS 77), Cambridge: Cambridge University Press 1994, ss. 192.

Celem książki jest ukazanie obrazu Pawła w Dz Ap. Po postawieniu problemu i nakreśleniu stanu badań Autor stara się zdefiniować społeczny status i moralną prawość (cnotę) w świecie grecko-rzymskim. Jest to niezbędne dla późniejszego uzasadnienia Łukaszej prezentacji Pawła jako człowieka o wysokiej pozycji społecznej i pełnego cnót. Pozycja społeczna była uzależniona od kilku czynników, jak pochodzenie, wykształcenie, stan cywilno-prawny (wolny, libertyn, niewolnik), zajęcie i zamożność. Pomimo dość sztywnego określenia pozycji społecznej, odnotowywano ciągły oddolny napór ku wyższym szczeblom w hierarchii społecznej. Człowiek, który prawdziwie chciał należeć do *honestiores*, musiał również posiadać podstawowe cnoty, jak mądrość, opanowanie, sprawiedliwość i męstwo. W drugim tomie swego dzieła Łukasz stara się – zdaniem Lentza – przedstawić Pawła jako w pełni posiadającego wszystkie te cnoty od momentu nawrócenia. Nie będzie ich wymieniał wprost, ale będą się one ujawniać w jego postępowaniu w różnych sytuacjach. Paweł jest przykładem człowieka, który przez nawrócenie uzyskuje nowy status. Wcześniej był człowiekiem siejącym groźę i dyszącym żądzą zabijania (Dz 9, 1); po nawróceniu cechują go rozsądek i opanowanie (26, 25). Łukasz – według Autora – nie tylko chciałby pokazać, że wspólnota wierzących w Jezusa mogła przyciągnąć ludzi z wyższych sfer ówczesnego społeczeństwa, ale również, że Kościół może dać przyjmującym wiarę nowy status, który będzie znakiem wyróżniającym ich w społeczeństwie. W ten sposób prawdziwy status społeczny i pełnia cnót pochodzą od Boga i są udzielane wierzącym przez Ducha Świętego w